

Macrofaunanieuwsmail 109, 28 juni 2013

Beste lezers,

Een kleine zomereditie van de macrofaunanieuwsmail met nieuwe soorten, weetjes en een oproep.

Als je wat ziet, hoort of leest,

Stuur je berichten naar macrofauna@rws.nl. Eerder verschenen nummers staan op:

<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/monitoring/ecologie/macrofaunanieuws>

Is uw email adres gewijzigd.....geef het ook even door aan macrofauna@rws.nl

Myra Swarte

In dit nummer:

De watermijt <i>Tartarothyas romanica</i> nieuw voor Texel	2
Kreeftennieuwsbrief	6
Let op teken	6
Film 'De verhalen achter de atlas' nu on-line	6
Voor het eerst compleet beeld van alle Nederlandse zeeschelpdieren	7
Jaarverslagen Trekvlinderonderzoek worden weer voortgezet.	8

De watermijt *Tartarothyas romanica* nieuw voor Texel

Tijdens een macrofaunabemonstering op Texel op 22 april 2013, werden twee vrouwtjes van de watermijt *Tartarothyas romanica* aangetroffen. Het betreft een nieuwe vindplaats, ver verwijderd van het bekende verspreidingsgebied in Nederland. Tot op heden was deze soort alleen bekend van een beperkt aantal vindplaatsen, geconcentreerd in Midden-Limburg, Zuidoost-Brabant en Twente (Smit & van der Hammen, 2000), (Smit et al, 2012).

Levenswijze & determinatie

In het buitenland wordt *Tartarothyas romanica* vooral gevonden in helocrene bronnen ("crenobiont") met een zwakke stroming. De nymfen parasiteren op larven van *Chironomiden* (*Micropsectra*) (Gerecke et al., 2010).

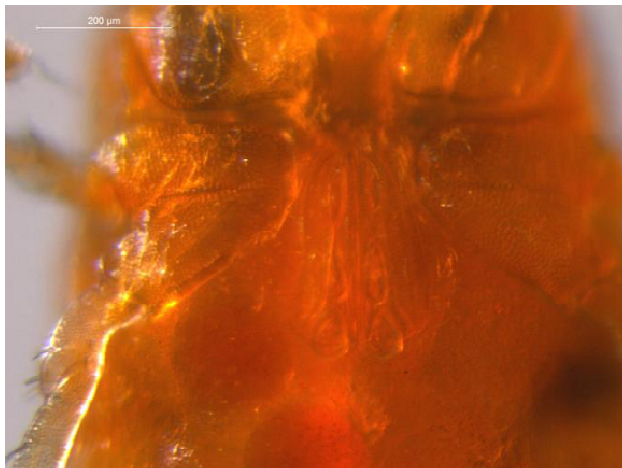
Op de onderstaande afbeelding is een typische vindplaats in Twente te zien; de Mosbeek bij Hezingen. De soort komt hier voor in de (kwel gevoede) plas-dras plekken en niet in de sneller stromende delen van de bovenloop van de Mosbeek (med. Rink Wiggers).

Bovenloop van de Mosbeek bij Hezingen, vindplaats *Tartarothyas romanica* in Twente (foto Koeman & Bijkerk)

Tartarothyas romanica Twente (foto Christophe Brochard, Koeman & Bijkerk)

Tartarothyas romanica 22-4-2013 Texel. Detail van het genitaalveld (foto Casper Zuyderduyn)

Tartarothyas romanica 22-4-2013 Texel. Palpen en cheliceren (rode pijl) (foto Casper Zuyderduyn)

De grootste kans op verwarring bestaat met soorten uit de genera *Parathyas* en *Sperchon*. Vertegenwoordigers uit beide genera komen op Texel voor. Deze soortgroepen hebben evenals *Tartarothyas romanica*, 4 paar epimeervelden, geen zwemharen op de poten en een genitaalveld met 2 groepen van 3 nappen. *Tartarothyas romanica* heeft een weke huid, zonder schildjes of platen. De ogen zijn anterolateraal op de kop geplaatst en liggen onder de huid. Dit is een belangrijk verschil met het genus *Parathyas*, waar de ogen op de huid zijn geplaatst en op een sclerietplaatje liggen. Kenmerkend ten opzichte van *Parathyas* is ook de vorm van de voorste twee nappen in het genitaalveld. Deze zijn langwerpig ovaal ("druppelvormig"). Bij *Parathyas*-soorten zijn deze rond. De cheliceer is bij *Tartarothyas romanica* heel opvallend. *Sperchon*-soorten zijn over het algemeen niet zo week, de ogen zijn meer boven op de kop geplaatst en ze hebben vaak schildjes op de huid en de palpen zijn vaak opvallend en veel beter ontwikkeld.

Tartarothyas romanica 22-4-2013 Texel (foto Casper Zuyderduyn)

Beschrijving vindplaats Texel & begeleidende soorten

De vindplaats betreft een duinrel in de duinen van Texel ten westen van Den Burg (112.146 – 563.964). Aan de oostkant wordt deze duinrel begrenst door een bos en aan de westzijde door een grasland. Op het moment van bemonsteren stond er hooguit 5 centimeter water en er was een dikke sliblaag op de bodem aanwezig, afgedekt door een flinke hoeveelheid bladstrooisel. Het water is zoet pH-neutraal, kalkarm en er staat enige stroming. De vegetatie was weinig ontwikkeld, plaatselijk wat Liesgras en Dotterbloem.

De bloedzuiger *Helobdella stagnalis*, de borstelworm *Lumbriculus variegatus* en de pissenbed *Proasellus coxalis*, waren op het moment van de bemonstering, de meest abundantste soorten. Naast *Tartarothyas romanica* zijn in het monster de watermijten *Arrenurus buccinator*, *Piona conglobata* en *Parathyas pachystoma* aangetroffen.

Laatstgenoemde soort is in Nederland vrij zeldzaam en komt verspreid door het land voor in voornamelijk temporaire wateren. Op Texel is deze soort al langer bekend, samen met een aantal andere soorten uit het genus *Parathyas* (Smit & van der Hammen, 2000). Behalve misschien de waterkever *Hydroporus nigrita* en de stroominnende dansmugsoorten *Diplocladius cultriger* en *Macropelopia* sp. zijn in het monster verder geen opmerkelijke soorten gevonden. *Micropsectra atrofasciata*, de gastheer van de nymf van *Tartarothyas romanica*, is niet aangetroffen.

Op 15-9-1992 is er bemonsterd door de Provincie Noord-Holland (bron piscaria.nl). Destijds was de dansmug *Micropsectra atrofasciata* wel aanwezig. Andere opmerkelijke soorten die in 2013 niet zijn teruggevonden, betroffen een aantal stroominnende soorten als de wants *Velia caprai* en de watermijt *Sperchon squamosus*, die toen massaal aanwezig was.

Duinrel langs de Tureluurweg 22 april 2013, vindplaats van *Tartarothyas romanica* op Texel (foto Casper Zuyderduyn).

Nieuwe kolonisatie?

Het is speculeren of er op Texel sprake is van een nieuwe kolonisatie van *Tartarothyas romanica* of dat de soort hier in het verleden niet is opgemerkt. Texel is op het gebied van biodiversiteit één van de meest intensief onderzochte gebieden van Nederland en de betreffende duinrel wordt tenminste sinds 1992 regulier bemonsterd. De soort is nog niet zo lang bekend van Nederland (Smit & van der Hammen, 2000) en het is niet uitgesloten dat de soort wel voorkwam, maar voordien niet herkend werd. Het kan ook zijn dat *Tartarothyas romanica* een voorjaarssoort is en dat er in het verleden niet in de juiste tijd bemonsterd is.

De gastheer van de nymf, de dansmug *Micropsectra atrofasciata* is reeds lang bekend van het eiland, maar het is niet uitgesloten dat nymfen van *Tartarothyas romanica*, recent zijn meegelift met volwassen dansmuggen van populaties van het vasteland.

Uitgaande van de actuele verspreiding van *Tartarothyas romanica* en de geïsoleerde ligging van het eiland, lijkt dit onwaarschijnlijk. De vraag is of het dispersievermogen van *Micropsectra atrofasciata* daarvoor wel groot genoeg is. Waarschijnlijker is dat *Tartarothyas romanica* ook op andere plekken in de binnenduinstrand langs de Nederlandse kust voorkomt en vandaar uit Texel heeft weten te bereiken.

Literatuur

- Gerecke R (red.), (2010) Chelicerata: Araneae, Acari II. Süßwasserfauna von Mitteleuropa 7/2(2): 1-234. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
- Smit, H., H. Boonstra, O. Duijts, B. van Maanen & R. Wiggers (2012) Meer dan 250 soorten watermijten in Nederland (Acari:Hydrachnidia, Halacaridae)!. Nederlandse faunistische mededelingen 38: 95-114.
- Smit, H. & H.van der Hammen (2000). Atlas van de Nederlandse watermijten (Acari: Hydrachnidia). Nederlandse faunistische mededelingen

Dankwoord

Ik bedank Harry Smit voor het bevestigen van de determinatie en Rink Wiggers voor het ter beschikking stellen van fotomateriaal.

Casper Zuyderduyn
Hydrobiologisch medewerker
Stichting Waterproef
email: c.zuyderduyn@waterproef.nl

Kreeftennieuwsbrief

Er is weer een kreeftennieuwsbrief! Met hierin zoals gewoonlijk een overzicht van de laatste nieuwtjes en ontwikkelingen op het gebied van rivierkreeften in Nederland.

In deze nieuwsbrief onder andere:

- informatie over het meetprogramma rivierkreeften van EIS,
- een nieuw kreeftenbloedzuigertje voor Nederland,
- kreeften in braakballen van uilen,
- kreeften onder de grond en de stand van zaken rond de Europese rivierkreeft.

Deelnemers aan het verspreidingsonderzoek in 2010 (voor zover niet al op de hoogte), kunnen hier ook de link terugvinden naar de eindrapportage van dit onderzoek.

De nieuwsbrief is vanaf volgende week online terug te vinden via:

www.eis-nederland.nl/rivierkreeften.html

Veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,

Bram Koese

Coördinator rivierkreeften EIS-Nederland

European Invertebrate Survey - Nederland
p/a Naturalis Biodiversity Center
Postbus 9517
2300 RA Leiden
The Netherlands
Telephone: 071- 5271023 (from abroad +31-71-5271023)
Fax: 071-5687666 (from abroad +31-71-5687666)
www.eis-nederland.nl

Let op teken

Tijdens het inventariseren en bemonsteren loop je kans op een tekenbeet. Er zijn een hoop hulpmiddelen om teken te verwijderen. Er is nu ook een tekenkaart (in de vorm van een creditkaart) om teken te verwijderen.

www.tekenkaart.nl

Film 'De verhalen achter de atlas' nu on-line

Op 1 juni werd de nieuwe atlas "Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied" gepresenteerd. Benieuwd hoe de atlas tot stand kwam?

Peter van Rodijnen van [Nudibranch Marine Discovery Productions \(www.nudibranch.nl\)](http://www.nudibranch.nl) maakte in opdracht van Stichting ANEMOON de film 'De verhalen achter de atlas'. Deze film werd vertoond tijdens een symposium in het Naturalis Biodiversity Center.

Heeft u dat gemist? De film is nu te zien op zijn youtube kanaal: <http://youtu.be/hnlztFjWQqA>

Met vriendelijke groet,

Sylvia van Leeuwen

Stichting ANEMOON

Voor het eerst compleet beeld van alle Nederlandse zeeschelpdieren

Op zaterdag 1 juni 2013 is tijdens een symposium in het Naturalis Biodiversity Center (Leiden) het boek "Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied - Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca)" gepresenteerd. Voor het eerst is nauwkeurig en volledig in kaart gebracht welke schelpdieren (weekdieren: Mollusca) er in de Nederlandse zoute en brakke wateren voorkomen.

Nederlandse schelpdierfauna zeer gevarieerd

Uit de atlas blijkt dat sinds 1900 maar liefst 255 soorten levend in Nederland zijn gevonden. Van bekende soorten als oesters en mossels, tot zeldzaamheden en nieuw in de Noordzee ontdekte soorten. Van kortlevende mini-mosseltjes en anderhalve millimeter grote slakjes, tot fikse roofslakken en eeuwenoud wordende tweekleppigen. Met daarnaast tientallen zeenaaktslakken en inktvissen, in de meest prachtige vormen en kleuren. Gebieden met een bijzondere schelpdierfauna zijn de Klaverbank, Doggersbank, Oestergronden en de Oosterschelde. In de Waddenzee is de variatie aan soorten kleiner, maar hier vormen de grote aantallen schelpdieren een waardevolle voedselbron voor vogels en vissen. "Nederland heeft een prachtige mariene natuur waar we trots op zijn en die de moeite van het behouden waard is", aldus Stichting ANEMOON, initiatiefnemer van het project. Naast 18 auteurs werkten alle mariene onderzoeksinstituten, musea en honderden vrijwilligers aan het project mee.

Degelijk naslagwerk

De atlas is een degelijk naslagwerk geworden waarin alle 255 Nederlandse soorten worden behandeld en afgebeeld met veel unieke onderwateropnamen. Hun uiterlijk, leefwijze, habitatvoorkeur en verspreidingsgebied wordt beschreven. De verspreidingskaarten hebben betrekking op het hele Nederlandse Continentale Plat (NCP; in totaal anderhalf keer het Nederlandse vasteland) en alle kustwateren, inclusief de Delta en de Waddenzee. Veranderingen in de tijd en seizoenspatronen zijn samengevat in grafieken en er is ruime aandacht besteed aan bedreigingen en bescherming.

Schelpdierfauna sterk veranderd

Uit de atlas blijkt dat de Nederlandse schelpdierfauna in zee sterk veranderd is. Sinds 1985 zijn 20 soorten niet meer teruggevonden, terwijl 49 nieuwe soorten werden ontdekt, waaronder diverse door sportduikers ontdekte zeenaaktslakken. Niet-inheemse soorten (exoten) zoals de Japanse stekelhoren en Amerikaanse oesterboorder kwamen mee met materiaal voor de schelpdiercultuur of met ballastwater in schepen. Enkele soorten hebben hun areaal vanuit het zuiden uitgebreid. Zorgwekkend is dat grote, langlevende schelpdieren en ook diverse "gewone" inheemse tweekleppige schelpdieren van de Noordzee achteruit zijn gegaan. Ook diverse soorten van kwelders en brak water namen af.

Nog veel te ontdekken

Van onze zeenatuur is veel minder bekend dan van die op het land. Er zijn in de Nederlandse Noordzee nog diverse plaatsen die nog nooit onderzocht zijn. De "zee aan kennis" over deze dieren die wel bekend is, is nu in dit boek gebundeld en ontsloten voor een breed publiek.

Titel: Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied - Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca)

Redactie: Rykel de Bruyne, Sylvia van Leeuwen, Adriaan Gmelig Meyling, Rogier Daan. Totaal aantal auteurs: 18.

Formaat: 22,5x30 cm (gewicht: 2,4 kilo)

Aantal pagina's: 416

Uitvoering: gebonden, harde kaft, volledig in kleur gedrukt

Uitgave van: Tirion Natuur en Stichting ANEMOON

ISBN: 978 90 5210 8216

zie <http://www.anemoon.org/anm/anm>

Jaarverslagen Trekvlinderonderzoek worden weer voortgezet.

Geen Belgisch, geen Nederlands....maar een BENELUX - jaarverslag !

ZEGT HET VOORT....ZEGT HET VOORT...!

Vanaf dit jaar (2013) wordt er weer een jaarverslag geschreven. Hier in Zeeuws Vlaanderen zijn al de Oranje Luzernevlinder, de Kolibriepijlstaart, grote aantallen gamma-uiltjes etc. gesignaleerd. Ik wil graag dat bij alle vlinderliefhebbers bekend wordt dat trekvlindergegevens weer centraal verzameld worden voor een traditioneel jaarverslag.

In het blad Phegea van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie zal medio 2014 het eerste Benelux verslag verschijnen over de trekvlinders van 2013. Uiteraard ontvangt iedere medewerker een (digitale) overdruk.

Wilt u mee gaan werken ?

Stuur mij dan per omgaande een retour - mailtje. U komt dan op de lijst van trekvlindermedewerkers te staan en ontvangt zo nu en dan wat bijzonderheden gedurende het jaar.

Wilt u deze mededeling doorsturen naar anderen ?

Graag, zodat er snel bekend wordt dat alle trekvlindergegevens weer gebruikt gaan worden voor een jaarverslag. Ik hoop op een sneeuwbal - effect.

Waarom dit initiatief ?

Entomologen die mij kennen weten dat ik van 1983 tot 1998 het Belgisch Trekvlinderonderzoek heb verzorgd. Daarna is het onderzoek overgenomen door achtereenvolgens Bart Vanholder en Serge Van Cleynenbreugel.

In Nederland werden de jaarverslagen na Lempke voortgezet door Rob de Vos. Allen schrijven nu geen jaarverslagen meer, maar zijn bereid om dit initiatief een kans te geven !

Welke vlinders zijn trekvlinders ?

Zodra u bereid bent om mee te gaan werken stuur ik u een lijst van soorten die zeker in het jaarverslag besproken gaan worden.

Tenslotte :

Ik heb er ontzettend veel zin in ! U hopelijk ook !

Vriendelijke groet,

Eddy Vermandel

Poorterslaan 118

4561 ZN Hulst

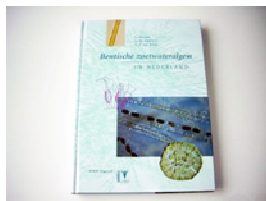
tel. 0114-370378

email : trekvlinders@gmail.com

Bentische zoetwateralgen in Nederland

Winkelverkoopprijs Euro 59,95. Bij VERMANDEL Euro 12,50. Zolang de voorraad strekt.

Nederland kent allerlei ondiepe wateren zoals sloten, poelen, vijvers, vennen en plassen. Om de biologische waterkwaliteit te kunnen bepalen, is het van belang organismen te kennen die in het water voorkomen. Aangehechte bentische algen vormen daarin een belangrijke component. Bentische zoetwateralgen in Nederland is een samenvattend en overzichtelijk identificatiewerk voor deze groep.

Einde macrofaunanieuwsbrief 109